

Ta navedek pravzaprav označuje kritično točko v razvoju sociologije in opredeljuje prispevke Emila Durkheima, ki nam – poleg seveda svojega neizbrisnega prispevka na področju sociologije – v današnji perspektivi predlaga še vedno aktualno paradigmo republikanske laične vzgoje, katere najizrecnejša artikulacija je prav njegova ideja moralne vzgoje. Če bi hoteli podrobneje razložiti in utemeljiti njegove opredelitve, bi se seveda morali vsaj okvirno seznaniti z njegovimi sociološkimi koncepti, česar tu ne bomo mogli zadostno postoriti. Pa vendar naj omenimo, da je Durkheim v času, ko so v Franciji uzakonili laično šolo, izdelal sociološki pogled na nastajajočo družbo, za katero se je kasneje uveljavilo poimenovanje »sekularna družba«. Problematika morale se za Durkheima izostri ravno na prehodu iz prevladujoče religiozne v vse bolj sekularno ali v francoskem primeru specifično laično družbo. V predavanjih o moralni vzgoji v letu 1902/03 na Sorbonni⁹ je Durkheim nemara postavil paradigmo tovrstne vzgoje vsaj za Zahodno Evropo in v obrisih že nekoliko anticipiral tisto, kar se je mnogo pozneje in na sledi antropologije Levi-Straussa izreklo v postkolonialni teoriji. V uvodu k predavanjem je Durkheim namreč opozoril na »zgodovinsko zmoto«, češ da primitivna ljudstva nimajo morale, saj po njegovem ni ljudstva, ki ne bi poznalo morale. Kar pa naj bi to moralo, za razliko od »naše«, bolj označevalo, je to, da je »bistveno religiozna«. V okviru take morale so bolj kot dolžnosti človeka nasproti človeku pomembne tiste dolžnosti, ki jih ima posameznik nasproti njegovim bogovom. Za razliko od te pa se »človeška morala zreja na manjše število načel, katerih kršitev je samo šibko kaznovana. Ta načela so samo na začetku morale.«¹⁰ Glede na to, da se je Durkheim intenzivno ukvarjal ne samo z opazovanjem družbe, ampak ga je v refleksivnem pogledu zanimalo tudi nastajanje družbenih vezi, ki vzdržujejo skupnost, je za šolo predvidel temeljno vlogo pri poučevanju morale. Že kakšnih sedem let pred omenjenimi predavanji je Durkheim ugotovil določeno prisilo, ki jo pomenita vzgoja in izobraževanje: »Ko opazujemo dejstva takšna, kot so in kakršna so vedno bila, uvidimo, kako vsa vzgoja in izobraževanje sestojita iz nenehnega prizadevanja vsiliti otroku načine videnja, občutenja in delovanja, do katerih sam ne bi prišel spontano.«¹¹ Če v zelo strnjeni obliki povzamemo Durkheimovo elaboracijo, je razvidno, da gre pravzaprav za neizbežno »prisilo«, če naj se moderna skupnost sploh reproducira. Skozi Durkheimova očala torej lahko uzre-

⁹ Ta predavanja so bila objavljena posthumno šele l. 1925. Če lahko verjamemo uvodničarju Paulu Fauconnetu, je besedilo predavanj Durkheim sam pripravil za objavo in je izvirno besedilo po opravljenih predavanjih precej dodelal.

¹⁰ Emile Durkheim, *L'éducation morale*, Pariz 1992, 11.

¹¹ E. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique*, Pariz 1997, 7.